izv. prof. dr. sc. IVAN MARKOVIĆ

RIJEČ U SPOMEN NA AKADEMIKA MARKA SAMARDŽIJU

Profesor i akademik Marko Samardžija rodio se 2. IX. 1947. u Vođincima kod Vinkovaca. Preminuo je 19. II. 2019. u Zaprešiću. Starinom su Samardžije inače iz Krasna u Lici, kamo je profesor rado odlazio na odmor. Osnovnu školu završio je u rodnome selu, srednju ekonomsku u Vinkovcima. Na Filozofskome fakultetu u Zagrebu diplomirao je 1971. godine jugoslavenske jezike i književnosti kao A-predmet te filozofiju kao B-predmet.

Oni koji su ga bolje poznavali vjerojatno su od njega čuli da mu je želja bila studirati povijest. Nije ju studirao, ali je u svojem znanstvenom radu poslije itekako iskazivao svoju historiografsku sklonost, bilo u odabiru tema, bilo u pristupu temama, bilo u nastojanju na preciznim podacima. Svima koji su s njim ikad razgovarali moralo je upasti u oči njegovo nevjerojatno pamćenje i vladanje podacima. Nekad su se oni ticali struke, dakle hrvatskoga jezika i filologije, nekad fusnotâ koje ostali brzo zaborave, nekad cijena u Njemačkoj 1970-ih i 1980-ih, kad je ondje gostovao. Ukratko: Samardžija je imao zastrašujuću memoriju, na koju smo se uvijek mogli osloniti i koje se u druženjima često sjetimo.

Po diplomi se (1971) zapošljava u Klasičnoj gimnaziji u Zagrebu i počinje objavljivati stručne radove, prati jezikoslovnu produkciju, objavljuje prikaze Ivšićeve *Slavenske poredbene gramatike*, prvoga toma Skokova *Etimologijskoga rječnika*, Brozovićeva *Standardnoga jezika*, u vinkovačkim *Novostima* desetak tekstova iz kulture književnoga jezika, potom niz stručnih tekstova u *Telegramu*, *Vjesniku*, *Oku*, *Jeziku*, tada najuglednijim novinama.

Godine 1973, kad je akademik Ljudevit Jonke umirovljen, Katedra za suvremeni hrvatski književni jezik, danas Katedra za hrvatski standardni jezik, počela se pomlađivati. Prvi je u tom valu na nju kao asistent 1973. došao Samardžija, koji tada započinje svoju sveučilišnu i znanstvenu karijeru. Magistrira 1977. radom o jeziku i stilu proze Ive Kozarčanina, doktorira 1986. disertacijom o valentnosti hrvatskih glagola. Napreduje u zvanjima, 1980. postaje asistent, 1988. docent, 1992. izvanredni, 1998. redoviti profesor, 2002. redoviti profesor u trajnom zvanju. Umirovljen je krajem 2016, a 2018. postao je redoviti član HAZU.

Kolega Mićanović reći će nešto više o Samardžijinu znanstvenome prinosu, ja bih samo ukratko nabrojio što je objavio, čime se znanstveno bavio i što je predavao. Objavio je petnaestak autorskih knjiga, a otprilike toliko ih je i priredio. Prva autorska jest monografija o Ljudevitu Jonkeu (1990). Potom 1993. dvije knjige o jeziku u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj i 1995. gimnazijski udžbenik *Leksikologije*, koji je u nestašici dobrih sveučilišnih priručnika 1990-ih služio i kao fakultetska literatura. Godine 2001. s Antom Selakom objavio je *Leksikon hrvatskoga jezika i književnosti*, potom 2008. opet veliku knjigu o jeziku u NDH te 2012. veliku knjigu o hrvatskome jeziku u prvoj Jugoslaviji, od ujedinjenja 1918. do kraja Banovine 1941. Godine 2015. objavio je *Srpsko-hrvatski objasnidbeni rječnik*, a prošle godine izišao je pregled *Hrvatska leksikografija. Od početaka do kraja XX. stoljeća* (2019).

Uza sva ta monografska djela Samardžija je objavio podebeo svežanj manjih knjiga svojih sakupljenih radova, primjerice *Filološki portreti* (1993), *Iz triju stoljeća hrvatskoga standardnoga jezika* ([1]1997, [2]2004), *Nekoć i nedavno* (2002), *Piščev izbor* (2003), *Hrvatski kao povijesni jezik* (2006), *Devet iločkih priopćenja i jedno warszawsko* (2010), *Hrvatski jezik u stoljeću velikih promjena*, tj. u 19. stoljeću (2014), *Kroatistički portreti i za*(o)*kreti* (2019).

Valja spomenuti i sva ona izdanja, odnosno filologe čije je radove uredio ili priredio: Vatroslav Rožić (1998), *Norme i normiranje hrvatskoga standardnoga jezika* (1999), vukovci i protuvukovci Ivan Broz (2000), Ivan Broz, Tomo Maretić, Vatroslav Rožić, Milan Rešetar, Antun Radić, Nikola Andrić, Dragutin Boranić (edicija Stoljeća hrvatske književnosti, 2001),

Marijan Stojković (2005), Bratoljub Klaić (*Bizovačko narječje*, 2007), *Donjosutlanski kajkavski ikavci* (2008), Ivan Broz (*Hrvatski pravopis*, 2014), Antun Šimčik (2015), izbor tekstova uz *Deklaraciju* iz 1967. (2017), knjige iz velika niza *Povijest hrvatskoga jezika*. K tomu desetak godina (2007–2017) kao glavni urednik radio je na drugom izdanju *Rječnika hrvatskoga jezika* Leksikografskoga zavoda, koje nažalost neće ugledati svjetlo dana.

Iz naslova Samardžijinih knjiga – autorskih i priređivačkih – vidi se barem dvoje. Prvo su njegovi glavni interesi, koji su se ogledali i u kolegijima koje je držao na fakultetu. To su redovito bile leksikologija i leksikografija hrvatskoga jezika, akcentologija te poglavlja iz *triju* – kako je sam govorio – stoljeća hrvatskoga standardnoga jezika. Drugo što se iz naslova knjiga i radova vidi jest da je ustrajno radio na neosvijetljenim razdobljima hrvatskoga književnoga jezika i na oživljavanju zaboravljenih filologa. Ne da mu nije bilo teško, nego se upravo rado bavio ljudima kao što su fra Kajo Adžić (1805–1892), Josip Benaković (1856–1937), Kruno Krstić, Marijan Stojković, Antun Šimčik... Dakle onima koji nikad nisu postali kroatističke perjanice ili zvijezde, ali su marljivo radili na hrvatskome jeziku ili s njime.

Ono što se iz naslova knjiga i radova ne vidi, ali vidjelo se u nastavi, vidjelo se u putovanjima, vidjelo se u „terenskome radu“ i izbijalo je iz Samardžije u svakom razgovoru – to je neka iznadprosječna ljubav prema Hrvatskoj i hrvatskomu jeziku u njegovoj punini, standardu i dijalektima, povijesti i sadašnjosti, hrvatskomu u Hrvatskoj i hrvatskomu izvan Hrvatske. Samardžija je rado putovao, odlazio na skupove, rado se družio na skupu, u šetnji i za stolom, bio je neumorni pokretač akcije. Primjerice kad je zbog rata i bolesti voditelja Mladena Kuzmanovića 1991. Zagrebačka slavistička škola bila u krizi, prihvatio je se Samardžija. Kad je trebalo oživiti Ilok, Samardžija je pomogao da se pokrenu Dani Julija Benešića. Kad je trebalo odlaziti na skupove, stručne izlete, promocije, među ljude, uvijek se rado odazivao. Kamo god, po cijeloj Hrvatskoj i izvan nje. Često je odlazio u Mađarsku, Bosnu i Hercegovinu, Poljsku, Njemačku, Sloveniju, Makedoniju. Kad je prošle godine preminuo, brzojavi sućuti dolazili su nam sa svih strana. U jednome od njih pisalo je ovako: „Zauvijek ćemo ga pamtiti kao dobrog duha svih naših susreta, putnika uvijek spremna na

nova otkrića i jezikoslovca vrhunaravne širine znanja. Bio je most između naših kultura koji je kao rijetko tko doprinio boljem i cjelovitijem međusobnom poznavanju." – Riječi su to kolegice iz Makedonije, a gotovo iste poruke stizale su iz Bugarske, Češke, Austrije, Poljske, Njemačke.

Najzad uza sve svoje knjige i uza sva svoja putovanja Samardžija je dospio biti jako institucijski angažiran. Popis njegovih dužnosti i obaveza doista je opsežan. Od tajnika Hrvatskoga filološkog društva (1975–1977) i člana uredništva časopisa *Jezik* (1987–1990) prošao je sve. Evo samo nešto od toga. Bio je pomoćnik voditelja Zagrebačke slavističke škole (1990–1994), kao dio trijumvirata njezin voditelj (1999). Bio je angažiran u radnoj skupini za hrvatsko vojno nazivlje (1991–1992). Od 1992. do 2006. bio je predstojnik Katedre za hrvatski standardni jezik. Bio je pročelnik Odsjeka za kroatistiku (1996–1998). Bio je angažiran oko izrade nastavnih planova za gimnazije i strukovne škole. Bio je član organizacijskih odbora hrvatskih slavističkih kongresa (Pula 1995, Osijek 1999, Zadar 2002, predsjednik Varaždin-Čakovec 2006). Dvadeset godina bio je član odbora za lektorate hrvatskoga jezika u inozemstvu. Bio je aktivan član radnik Matice hrvatske. Bio je voditelj mnogih znanstvenih projekata. Bio je član Međunarodne komisije za slavenske književne/standardne jezike Međunarodnoga slavističkog odbora (1995–2019). Bio je ravnatelj Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje (2001–2002). Kad je 2018. postao akademik, postao je i voditeljem Akademijina Zavoda za lingvistička istraživanja. I ne samo da je sve to bio nego je u svim tim svojim dužnostima bio izrazito radišan i odgovoran. Mar koji je pokazivao u struci pokazivao je i u tim mnogobrojnim administrativnim poslovima.

I još nešto, čime ću završiti. Ostavštinu sveučilišnoga nastavnika uz njegov znanstveni, nastavni i njegov institucijski prinos čini i pomladak koji on oko sebe okuplja, koji uvodi u znanstveni i nastavni svijet, kojemu svoju struku prenosi i potom s povjerenjem prepušta. Malo je tko u jezikoslovnoj kroatistici bio toliko ustrajan u kadrovskome snaženju svoje Katedre, time i Odsjeka za kroatistiku i Filozofskoga fakulteta u cjelini. Većina nas koji smo danas na Katedri za hrvatski standardni jezik na Katedri smo zahvaljujući prof. Samardžiji.